

หน้าที่และความหมายของคำว่า “แล”
ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย*

ชินภัทร หนูสงค์**

วิภาส โพธิแพทย***

รับบทความ: 20 เมษายน 2566

แก้ไขบทความ: 12 มิถุนายน 2566

ตอบรับ: 2 ตุลาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหน้าที่และความหมายของคำว่า “แล” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารประเภทจารึกสมัยสุโขทัยจำนวน 41 หลัก ในการวิเคราะห์หน้าที่ของคำว่า “แล” ผู้วิจัยอาศัยเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ ส่วนการวิเคราะห์ความหมายพิจารณาจากบริบทการปรากฏ การแทนคำหรือวลีเกื้อบพ้อง

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต เรื่อง พัฒนาการของคำว่า “แล” “และ” “แหละ” ในภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** นิสิตหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย) ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อีเมล: chinnapatobec@gmail.com)

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์) (อีเมล: Vipas.P@chula.ac.th)

ความหมาย ความหมายที่มั่นคงไวยากรณ์ได้ให้ไว้ และเกณฑ์ในการจำแนกคำเชื่อมตามความหมายของนวรรณ พันธุมธา (2549)

ผลการศึกษาพบว่า คำว่า “แล” สามารถจำแนกหน้าที่ได้ 4 หน้าที่ ได้แก่ (1) คำเชื่อม (2) คำลงท้าย (3) ตัวบ่งชี้เรื่อง (4) คำขยายบอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวม ส่วนคำว่า “แล” ที่เป็นคำเชื่อม สามารถจำแนกหน้าที่ย่อยได้ 3 หน้าที่ ได้แก่ คำเชื่อมนามวลี คำเชื่อมกริยาวลี และคำเชื่อมประโยคหรือปริจเฉท และคำว่า “แล” มีความหมายทั้งสิ้น 6 ความหมาย ได้แก่ (1) บอกผู้ร่วมเหตุการณ์ (2) บอกความเพิ่ม (3) บอกการเริ่มความใหม่ (4) บอกความต่อเนื่อง (5) บอกการเน้น และ (6) บอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวม

คำสำคัญ: คำว่า “แล”, ภาษาไทยสมัยสุโขทัย, หน้าที่, ความหมาย

The Function and Meaning of the Word /ᨾᩃ᩠ᨾᩣ/ in Thai during the Sukhothai Period*

Chinnapat Noosong**

Vipas Pothipath***

Received: April 20, 2023

Revised: June 12, 2023

Accepted: October 2, 2023

Abstract

This article aims to study the function and meaning of the word /ᨾᩃ᩠ᨾᩣ/ in Thai during the Sukhothai period. The data were collected from 41 inscriptions in the Sukhothai period that have already been published in books or online databases. In analyzing the function of the word /ᨾᩃ᩠ᨾᩣ/, the syntactic criteria was used in semantic analysis and consideration given to

* This article is part of the thesis titled *The Development of the Words "/ᨾᩃ᩠ᨾᩣ/" "/ᨾᩃ᩠ᨾᩣ/" and "/ᨾᩃ᩠ᨾᩣ/" in Thai*, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University

** M.A. Candidate, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University (Email: chinnapatobec@gmail.com)

*** Assistant professor, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University (Email: Vipas.P@chula.ac.th)

the context of their appearance, substitution with synonyms, the meanings determined by grammarians, as well as the criteria for classifying the connector according to the meaning determined by Nawawan Pantumetha (2006).

The study found that the word /เล้:/ can be classified into 4 functions, namely (1) connector (2) final particle (3) topic marker and (4) adjective indicating a unit in the total number. As for the /เล้:/ connector, this can be classified into 3 sub-functions, namely noun phrase connector, verb phrase connector, and sentence or discourse connector. The word /เล้:/ has 6 meanings, namely (1) indicating the participants (2) indicating the addition (3) indicating the beginning of a new story (4) indicating the continuation (5) indicating emphasis, and (6) indicating a unit in the total number.

Keywords: the word /เล้:/, Thai during the Sukhothai period, the function, the meaning

บทนำ

ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยมีคำหนึ่งที่น่าสนใจคือคำว่า “แล” ที่มีความเกี่ยวข้องกับคำเชื่อมและคำลงท้าย เนื่องจากเป็นคำที่มีปริบทการปรากฏที่หลากหลายตัวอย่างเช่น

(1) พ่อขุนบางกลางหาวแลขอมสบาดโหลญล้าพรงบน

(จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ 1, 2564)

(2) จึงให้ไปอัญเชิญมหาสามีสังฆราชมีศีลาจารแลรู้พระปิฎกไตร

(คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย, 2548, น. 77)

(3) จึงเข้ามาสู่พระเจดีย์พอดังเฝื่อง่านเข้ามาสู่รั้งนั้นแล ๐

(จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ 2, 2564)

คำว่า “แล” ในตัวอย่าง (1) ปรากฏระหว่างนามวลี 2 นามวลี ซึ่งเป็นประธานของประโยค ได้แก่ นามวลี “พ่อขุนบางกลางหาว” กับนามวลี “ขอมสบาดโหลญล้าพรงบน”

คำว่า “แล” ในตัวอย่าง (2) ปรากฏระหว่างกริยาวลี ได้แก่ กริยาวลี “มีศีลาจาร” กับ “รู้พระปิฎกไตร”

คำว่า “แล” ในตัวอย่าง (3) ปรากฏท้ายประโยคโดยมีเครื่องหมายพองมัน ปรากฏหลังคำว่า “แล”

ด้วยปริบทการปรากฏที่หลากหลายของคำว่า “แล” ดังตัวอย่างข้างต้นนี้ จึงชวนให้สงสัยว่าคำว่า “แล” ในสมัยสุโขทัยมีปริบทการปรากฏในรูปแบบอื่นเพิ่มเติมอีกหรือไม่ ซึ่งปริบทการปรากฏที่หลากหลายนี้ย่อมส่งผลให้คำว่า “แล” มีหน้าที่ที่หลากหลายตามไปด้วย

ในด้านหน้าที่ แม้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (สืบค้นจาก <https://dictionary.orst.go.th/>) ได้บอกชนิดหรือหน้าที่ของคำว่า “แล” ไว้ว่าเป็นคำสันธาน (ส.) ดังในตัวอย่างที่ 1 และ 2 และคำวิเศษณ์ (ว.) ดังในตัวอย่างที่ 3 แต่ผู้วิจัย

สังเกตว่ายังสามารถจำแนกหน้าที่ของคำว่า “แล” ให้ชัดเจนมากขึ้นกว่าเดิมได้ โดยอาศัยแนวคิดตามทีนวรรธณ พันธุมธา (2549, น. 105-106) ประกอบกับการประยุกต์กรอบประโยคทดสอบที่วิจิตร ภาณุพงศ์ (2543) ได้นำเสนอไว้มาใช้ในการจำแนก

ตัวอย่างเช่น คำว่า “แล” ในตัวอย่างที่ 1 ปรากฏระหว่างนามวลี จึงพิจารณาได้ว่าทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมนามวลี ส่วนคำว่า “แล” ในตัวอย่างที่ 2 ปรากฏระหว่างกริยาวลี จึงพิจารณาได้ว่าทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมกริยาวลี

ส่วนคำว่า “แล” ในตัวอย่างที่ 3 ซึ่งปรากฏท้ายข้อความ แม้ว่าพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 จะจัดว่าเป็นคำวิเศษณ์ แต่เนื่องจากคำวิเศษณ์เป็นชนิดของคำที่กว้างและมีเกณฑ์การจำแนกที่หลากหลาย ไม่เป็นเอกภาพ หากใช้เกณฑ์ตำแหน่งโดยการสร้างกรอบประโยคตามทีวิจิตร ภาณุพงศ์ (2543) เสนอไว้ จะช่วยให้การพิจารณาหน้าที่ของคำมีความชัดเจนมากขึ้น และเมื่อพิจารณาหน้าที่ของคำว่า “แล” ด้วยเกณฑ์ตำแหน่งจะพิจารณาได้ว่าเป็นคำลงท้าย ด้วยเหตุนี้จึงน่าสนใจว่าหากพบคำว่า “แล” ในบริบทการปรากฏอื่นก็อาจพบหน้าที่เพิ่มเติมอีกหรือไม่

ในด้านความหมาย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของคำว่า “แล” ที่เป็นคำสันธาน (ส.) ไว้ว่า “และ” หรือ “กับ” ความหมายนี้สอดคล้องกับคำว่า “แล” ในตัวอย่างที่ 1 และ 2 ส่วนอีกความหมายหนึ่ง คือ คำว่า “แล” ที่เป็นคำวิเศษณ์ (ว.) หมายถึง “ทีเดียว” หรือ “ฉะนั้น” (มักปรากฏท้ายประโยคหรือข้อความ) ความหมายนี้สอดคล้องกับคำว่า “แล” ในตัวอย่างที่ 3

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยสังเกตว่า ความหมายตามนิยามของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เป็นความหมายที่กว้างและยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร การพิจารณาความหมายของคำว่า “แล” สามารถพิจารณาบริบทการปรากฏประกอบด้วย กล่าวคือ พิจารณาความหมายของคำที่ปรากฏแวดล้อมคำว่า “แล” ร่วมด้วย ดังนั้นจึงน่าสนใจว่า หากพบบริบทการปรากฏหรือหน้าที่ของคำว่า “แล” เพิ่มเติมก็อาจพบความหมายของคำว่า “แล” เพิ่มเติมด้วย

เมื่อผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับคำว่า “แล” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยไว้ อาจแบ่งได้ 3 แนวทาง แนวทางแรก เป็นการศึกษาหมวดคำ ลักษณะ และการใช้คำว่า “แล” ได้แก่ จิราพร โชติเธียรวงศ์ (2524) นันทกา พหลยุทธ (2526) และเทพี จรัสจรวงเกียรติ (2543) ซึ่งอธิบายว่าคำว่า “แล” จัดอยู่ในหมวดคำบุพบท คำสันธาน และหน่วยเชื่อมโยงประจําเนท แนวทางที่สอง เป็นการศึกษาในด้านพัฒนาการ ได้แก่ ไพบุลย์ ดวงจันทร์ (2526) อธิบายไว้ว่า คำว่า “แล” อาจพัฒนาการไปเป็นคำว่า “แหละ” ในปัจจุบัน ส่วนแนวทางที่สาม เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสำนวนแปลภาษาบาลี ได้แก่ ขวณพิศ อิฐรัตน์ (2518) และ อัสนี พูลรักษ์ (2562) อธิบายว่า คำว่า “แล” ที่เป็นคำลงท้ายได้รับอิทธิพลมาจากสำนวนการแปลภาษาบาลี

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า แม้จะมีผู้ศึกษาคำว่า “แล” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยไว้บ้างแล้ว แต่ก็ยังไม่มียานใดที่ศึกษาหน้าที่และความหมายของคำว่า “แล” ในสมัยสุโขทัยไว้โดยละเอียด อีกทั้งแนวคิดที่นำมาศึกษามักเป็นแนวคิดของนักไวยากรณ์ท่านใดท่านหนึ่งเพียงแนวคิดเดียว จึงส่งผลให้คำว่า “แล” มักถูกจัดให้อยู่ในหมวดคำ เช่น คำบุพบท หรือคำสันธาน การศึกษาเช่นนี้ส่งผลให้พบหน้าที่หรือความหมายของคำว่า “แล” ไม่มาก และส่งผลให้คำว่า “แล” ในบางบริบท ที่มีบริบทการปรากฏหรือตำแหน่งที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดนั้น ๆ ไม่สามารถจำแนกหน้าที่หรือความหมายได้ หรือในบางครั้งอาจไม่ได้ถูกนำมาพิจารณา ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคำว่า “แล” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยว่ามีหน้าที่และความหมายอย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาหน้าที่และความหมายของคำว่า “แล” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย

ขอบเขตของการวิจัย

(1) ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยรวบรวมจากเอกสารที่ตีพิมพ์แล้วในรูปแบบหนังสือ หรือฐานข้อมูลออนไลน์ ได้แก่ หนังสือประชุมจารึก ภาคที่ 8 จารึกสุโขทัย (คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย, 2548) และฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ข้อมูลศึกษาประกอบด้วย จารึกสมัยสุโขทัยจำนวน 41 หลัก ซึ่งจารึกด้วยภาษาไทย และสร้างขึ้นในช่วง พ.ศ. 1781-2117 หากช่วงเวลาในการสร้างคาบเกี่ยวกับสมัยอยุธยา จะใช้เฉพาะจารึกที่ใช้อักษรไทยสุโขทัยเท่านั้น

(2) การคัดเลือกคำว่า “แล” ผู้วิจัยจะคัดเลือกประโยคหรือข้อความที่มีคำว่า “แล” ปรากฏอยู่ ซึ่งต้องเป็นประโยคที่มีเนื้อความสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังศึกษาคำที่พิจารณาว่าเป็นรูปแปรของคำว่า “แล” เช่น “แล่” หรือ “แล้” ด้วย

(4) การสะกดคำในตัวอย่างที่นำมาแสดง ผู้วิจัยยึดตามเอกสารที่ใช้เป็นข้อมูล เว้นแต่คำว่า “แล” ซึ่งผู้วิจัยจะยึดตามคำปริวรรตเป็นหลัก เพื่อคงรูปวรรณยุกต์ให้ตรงกับที่ปรากฏใช้จริงในสมัยนั้น

(5) ผู้วิจัยจะไม่ศึกษาคำว่า “แล” ที่มีความหมายว่า “มอง/ดู” เนื่องจากเป็นคำพ้องรูปพ้องเสียง ซึ่งถือว่าเป็นคนละคำกับคำว่า “แล” ที่ศึกษาในงานวิจัยนี้

หน้าที่ของคำว่า “แล” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย

ในการวิเคราะห์หน้าที่ของคำว่า “แล” ในเบื้องต้น ผู้วิจัยใช้การสังเกตจากปริบทการปรากฏของคำว่า “แล” จากนั้นจึงวิเคราะห์หน้าที่โดยใช้แนวคิดที่นักไวยากรณ์ได้นำเสนอไว้ ได้แก่ วิจิตรน ภาณุพงศ์ (2543) วิจิตรน ภาณุพงศ์ และคณะ (2552) นววรรณ พันธุเมธา (2549) และนัธชันน์ เยาวพัฒน์ (2551) จากการวิเคราะห์พบว่า คำ

¹ “หน้าที่ของคำ” ในบทความวิจัยนี้ มีความหมายเช่นเดียวกับ “ชนิดของคำ” หรือ “หมวดคำ” ในงานวิจัยอื่น

ว่า “แล” สามารถจำแนกหน้าที่ได้ 4 หน้าที่ ได้แก่ (1) คำเชื่อม (2) คำลงท้าย (3) ตัวบ่งชี้เรื่อง และ (4) คำขยายบอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวม ดังต่อไปนี้

1. คำเชื่อม

การจำแนกคำเชื่อม ผู้วิจัยอาศัยแนวคิดของนworรณ พันธุมธา (2549, น. 89) ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า คำเชื่อม หมายถึง คำหรือกลุ่มคำที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำ กลุ่มคำ หรือประโยค ด้วยเหตุนี้จึงพิจารณาได้ว่า คำเชื่อมต้องปรากฏระหว่างคำ กลุ่มคำ (วลี) หรือประโยค เช่น นามวลีกับนามวลี เป็นต้น

ในขั้นต่อมา ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดของนworรณ พันธุมธา (2549, น. 105-106) ในการจำแนกคำเชื่อมตามหน้าที่ ร่วมกับแนวคิดเรื่องกรอบประโยคทดสอบที่ใช้ในการจำแนกหมวดคำของวิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์ (2543) มาปรับใช้ในการวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์คำว่า “แล” ที่เป็นคำเชื่อมพบว่า สามารถจำแนกหน้าที่ย่อยได้ 3 หน้าที่ ดังต่อไปนี้

1.1 คำเชื่อมนามวลี

คำว่า “แล” ที่เป็นคำเชื่อมนามวลีต้องสามารถปรากฏในกรอบประโยคทดสอบดังต่อไปนี้ได้

นามวลี ____ นามวลี

ทั้งนี้ นามวลีที่คำว่า “แล” ปรากฏอยู่ต้องเป็นหน่วยเดียวกัน เช่น เป็นประธานกรรม หรือส่วนขยายเหมือนกัน

ตัวอย่างคำว่า “แล” ที่เป็นคำเชื่อมนามวลีในสมัยสุโขทัย

ปีที่ 41 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2567)

(4) ...แล้วจึงหาภิกษุสงฆ์เถรานุเถรทั้งเมืองหน้าคนมาให้อาวาส
อังกศังหันทนอลงโอยทานไตรจีวรแลองค์บริวารอันสรรพสัพพัตถะธรรมทั้งสหชาติ
อันไพเราะหนักหนา

(จารึกบ้านงำเคียบ ด้านที่ 1, 2555)

จากตัวอย่าง (4) คำว่า “แล” ปรากฏระหว่างนามวลี “ไตรจีวร” กับ
“องค์บริวาร” แล้วรวมกันเป็นนามวลี “ไตรจีวรแลองค์บริวาร” ซึ่งเป็นกรรมของกริยา
“อลงโอยทาน” จึงพิจารณาได้ว่าคำว่า “แล” ทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมนามวลี

1.2 คำเชื่อมกริยาวลี

คำว่า “แล” ที่เป็นคำเชื่อมกริยาวลีต้องสามารถปรากฏในกรอบประโยค
ทดสอบดังต่อไปนี้ได้

นามวลี กริยาวลี ____ กริยาวลี

ทั้งนี้ กริยาวลีที่มีคำว่า “แล” ปรากฏอยู่ต้องมีประธานหรือกรรมเป็น
ตัวเดียวกัน และเป็นเหตุการณ์เดียวกัน หรือกล่าวถึงเรื่องเดียวกัน

ตัวอย่างคำว่า “แล” ที่เป็นคำเชื่อมกริยาวลีในสมัยสุโขทัย

(5) ...อยู่เสวยราชย์ในเมืองศรีสัชนาลัยสุโขทัยได้ยี่สิบสองเข้าศักราช ๑๒๘๓
ปีฉลูจึงให้ไปอัญเชิญมหาสามีสังฆราชมีศีลาจารแลรู้พระปิฎกไตร...

(คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย, 2548, น.77)

จากตัวอย่าง (5) คำว่า “แล” ปรากฏระหว่างกริยาวิลี “มีศีลาจาร” กับ “รู้พระปิฎกไตร” ทั้งสองกริยาวิลีมีนามวลีที่เป็นประธานตัวเดียวกันคือ “มหาสามีสังฆราช” ดังนั้นจึงพิจารณาได้ว่าคำว่า “แล” ทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมกริยาวิลี

1.3 คำเชื่อมประโยคหรือปริจเฉท

คำว่า “แล” ที่เป็นคำเชื่อมประโยคหรือปริจเฉทต้องสามารถปรากฏในกรอบประโยคทดสอบดังต่อไปนี้ได้

ประโยค ____ ประโยค

ประโยคที่มีคำว่า “แล” ปรากฏอยู่ ต้องเป็นประโยคที่มีประธานของตัวเอง หรือมีประธานเป็นคนละตัว คำว่า “แล” อาจเชื่อมได้ทั้งประโยคและปริจเฉท ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของข้อความที่ปรากฏหน้าหรือหลังคำว่า “แล” หากข้อความหน้าหรือหลังคำว่า “แล” เป็นประโยคเพียงประโยคเดียว เท่ากับว่าคำว่า “แล” ทำหน้าที่เชื่อมประโยค แต่หากข้อความที่ปรากฏหน้าหรือหลังคำว่า “แล” เป็นข้อความมากกว่า 1 ประโยค หรือเรียกว่า ปริจเฉท คำว่า “แล” ก็จะทำหน้าที่เชื่อมปริจเฉท ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะจัดให้คำว่า “แล” ทั้งที่ทำหน้าที่เชื่อมประโยคและปริจเฉทอยู่ในหน้าที่เดียวกัน ซึ่งเรียกว่า “คำเชื่อมประโยคหรือปริจเฉท”

ตัวอย่างคำว่า “แล” ที่เป็นคำเชื่อมประโยคหรือปริจเฉทในสมัยสุโขทัย

(6) ...จึงไปสืบค้นหาเอาพระพุทธรูปหินเก่าแก่แต่บุราด้วยไกลชั่วสองสามคืน
เอามาประดิษฐานไว้ในมหาพิหารหลวงแห่งใดก็ได้ตนหลวงแห่งใดผมได้แขวนได้ผูกกลางแห่ง
ใดหัวตกไกลแลสี่คนหาเอามาจึงได้ ๐ ...

(จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ 2, 2564)

จากตัวอย่าง (6) คำว่า “แล” ปรากฏระหว่างประโยค “ लागแห่งได้หัวตกไกล” กับ “สี่คนหามาอาจได้” ซึ่งประโยคแรกเป็นส่วนหนึ่งของปริเฉทก่อนหน้า ส่วนประโยคหลังกล่าวถึงเหตุการณ์ใหม่ซึ่งเป็นปริเฉทใหม่ ดังนั้นคำว่า “แล” ที่ปรากฏในตัวอย่างนี้จึงพิจารณาได้ว่าเป็นคำเชื่อมประโยคหรือปริเฉท

2. คำลงท้าย

คำว่า “แล” ที่เป็นคำลงท้าย ผู้วิจัยอาศัยแนวคิดของวิจิตรน ภาณุพงศ์ (2543, น. 60) ในการจำแนก กล่าวคือ คำลงท้ายคือคำที่ปรากฏในตำแหน่งท้ายสุดของประโยค ดังนั้นจึงสามารถสร้างกรอบประโยคทดสอบของคำว่า “แล” ที่เป็นคำลงท้ายได้ดังนี้

ประโยค/กริยาวลี ____

ตัวอย่างคำว่า “แล” ที่เป็นคำลงท้ายในสมัยสุโขทัย

(7) พระเจ้าองค์นี้พระนายค้มกองแลแม่อำมศรีน้องข้าขอท้นพระเป็นเจ้าแล.ฯ
สุโขทัย

(จารึกฐานพระพุทธรูปพระนายค้มกอง ด้านที่ 1, 2564)

จากตัวอย่าง (7) คำว่า “แล” ปรากฏในตำแหน่งท้ายสุดของข้อความ โดยมีเครื่องหมายอঙ্คนปรากฏอยู่ข้างท้าย ซึ่งแสดงการสิ้นสุดข้อความ ดังนั้นจึงอาจพิจารณาได้ว่าคำว่า “แล” ทำหน้าที่เป็นคำลงท้าย

3. ตัวบ่งชี้เรื่อง (Topic marker)

เรื่อง (Topic) หมายถึง ส่วนของประโยคซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ประโยคกล่าวถึง โดยส่วนใหญ่จะเป็นประธานของประโยค หรือกรรมที่ถูกย้ายมาไว้ข้างหน้าประโยค

(สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2560, น. 447) ประโยคเน้นเรื่องในภาษาไทยนั้นมีสิ่งบ่งชี้หน่วยที่เป็นเรื่องอยู่ 2 อย่าง คือ ตำแหน่งต้นประโยคและตัวบ่งชี้เรื่อง กล่าวคือในภาษาไทยเมื่อต้องการให้หน่วยใดเป็นจุดสนใจของประโยค ก็จะย้ายหน่วยดังกล่าวไปไว้ในตำแหน่งต้นประโยค เพื่อทำหน้าที่เป็นเรื่อง และมักกำกับไว้ด้วยตัวบ่งชี้เรื่อง เช่น “นะ” “นั่น” (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2554)

ตัวบ่งชี้เรื่อง หมายถึง คำที่ปรากฏเป็นส่วนประกอบท้ายนามวลีที่เป็นเรื่องของประโยค เพื่อบ่งชี้ว่านามวลีนั้นทำหน้าที่หรือมีบทบาทเป็นเรื่องของประโยค

ดังนั้น การจำแนกคำว่า “แล” ที่เป็นตัวบ่งชี้เรื่อง จึงสามารถปรากฏในกรอบประโยคทดสอบได้ดังนี้

นามวลี ____ กริยาวลี

จากการศึกษาพบว่า คำว่า “แล” ในสมัยสุโขทัย สามารถทำหน้าที่เป็นตัวบ่งชี้เรื่องได้ ดังตัวอย่าง

(8) ...กุแลยังจักได้ตรัสแก่สรพญเดญานเป็นพระพุทธรจิงว่าไซ้จิงให้พบปูนครันกูอิษฐานบัดแมงแห่งหันตายกลายพบโป่งปูนอนิ่งทหายดหนักหนาเอามาสทหายพระธาตุก่อใหม่เก่าแล้วเอามาต่อพระพุทธรูปหินอันหักอันพังบริวารณแล้วปูนก็ยังเหลือเลย ๐

(จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ 2, 2564)

จากตัวอย่าง (8) คำว่า “แล” ปรากฏระหว่างนามวลี “กุ” ซึ่งเป็นประธานของประโยค โดยมีกริยาวลีที่เป็นภาคแสดงคือ “ยังจักได้ตรัสแก่สรพญเดญานเป็นพระพุทธรจิงว่าไซ้” คำว่า “แล” ในประโยคนี้นี้จึงทำหน้าที่บ่งชี้ว่านามวลี “กุ” ซึ่งเป็นประธานของประโยคนี้เป็นเรื่องของประโยค ดังนั้น คำว่า “แล” จึงเป็นตัวบ่งชี้เรื่อง

4. คำขยายบอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวม

คำขยายบอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวม เป็นคำที่มีปริบทการปรากฏเฉพาะ กล่าวคือจะปรากฏระหว่างปริมาณวลี² โดยปริมาณวลีตัวหน้าจะปรากฏเพียงคำลักษณนาม คำเดียว ส่วนปริมาณวลีตัวหลังจะประกอบด้วยคำลักษณนามเป็นส่วนประกอบสำคัญ และอาจมีคำบอกจำนวน³ปรากฏด้วยก็ได้ ปริมาณวลีตัวหลังจะแสดงจำนวนรวม ซึ่งเป็นส่วนที่ขยายรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนของปริมาณวลีข้างหน้าให้มีความชัดเจนมากขึ้น

ดังนั้น ในการจำแนกคำว่า “แล” ที่เป็นคำขยายบอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวม ต้องสามารถปรากฏในกรอบประโยคทดสอบดังนี้

คำลักษณนาม/คำขยาย ____ (คำบอกจำนวน) คำลักษณนาม
--

จากการศึกษา พบคำว่า “แล” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัยที่เป็นคำขยายบอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวม ดังตัวอย่าง

(9) ทวนจักให้ไหมแลวันแลหมื่นพันไปจุถึงหัววันพอเป็นห้าหมื่นห้าพัน

(จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้านที่ 1, 2564)

จากตัวอย่าง (9) คำว่า “แล” ปรากฏระหว่างปริมาณวลี 2 ตัว ปริมาณวลีตัวหน้า ประกอบด้วยคำลักษณนาม “วัน” เพียงคำเดียว ส่วนปริมาณวลีตัวหลัง

² ปริมาณวลี หมายถึง วลีที่ประกอบด้วยคำที่เกี่ยวกับจำนวน ได้แก่ คำบอกจำนวน คำบอกลำดับ คำหน้าจำนวน หรือคำหลังจำนวน โดยมีคำลักษณนามเป็นส่วนประกอบสำคัญ (วิจิตร ณ ภาณุพงศ์ และคณะ, 2552, น. 77)

³ คำบอกจำนวน คือ คำที่มีความหมายถึงจำนวน เช่น 1 2 3 ฯลฯ หรือคำว่า ทุก หลาย ก็ บาง ครั้ง ฯลฯ ซึ่งมักปรากฏหน้าคำลักษณนาม หรือหน้าคำนาม (วิจิตร ณ ภาณุพงศ์ และคณะ, 2552, น. 46)

ก็ประกอบด้วย คำลักษณนาม “หมื่นพัน”⁴ เพียงคำเดียวเช่นเดียวกัน คำว่า “แล” ทำหน้าที่ขยายปริมาณวลี “วัน” ตัวหน้า เพื่อบอกว่าในวันหนึ่ง ๆ นั้น ท่านให้ปรับค่าสินไหมเป็นจำนวนหนึ่งหมื่นหนึ่งพัน ดังนั้นจึงพิจารณาได้ว่า คำว่า “แล” เป็นคำขยายบอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวม

ความหมายของคำว่า “แล” ในภาษาไทยสมัยสุโขทัย

การจำแนกความหมายของคำว่า “แล” ในสมัยสุโขทัย ผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการจำแนก ดังนี้

(1) พิจารณาจากบริบทการปรากฏ (สุรีเนตร จรัสจรูญเกียรติ, 2551, น. 93) กล่าวคือ พิจารณาความหมายของคำว่า “แล” จากคำที่ปรากฏแวดล้อมคำว่า “แล” ร่วมด้วย

(2) พิจารณาโดยใช้การแทนคำหรือวลีเกือบพ้องความหมาย (ไพทยา มีสัจย์, 2540) ตัวอย่างเช่น ในบทความนี้ คำว่า “แล” ที่มีความหมายบอกผู้ร่วมเหตุการณ์อาจใช้คำว่า “กับ” หรือคำที่มีความหมายบอกความต่อเนื่องอาจใช้คำว่า “แล้ว” เป็นต้น

(3) หากคำว่า “แล” ที่ปรากฏในบริบทใด มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ผู้วิจัยจะนำมาประกอบการพิจารณาความหมายด้วย

(4) พิจารณาจากเกณฑ์ในการจำแนกคำเชื่อมตามความหมาย ทั้ง 21 ความหมายของนวรรณ พันธุเมธา (2549, น. 92-105)

จากการศึกษาพบว่าคำว่า “แล” ในสมัยสุโขทัยมีความหมายทั้งสิ้น 5 ความหมาย ดังต่อไปนี้

⁴ “หมื่นพัน” เป็นการนับจำนวนในสมัยโบราณ หมายถึง หนึ่งหมื่นหนึ่งพัน (จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้านที่ 1, 2564)

1. ความหมาย “บอกผู้ร่วมเหตุการณ์”

ความหมาย “บอกผู้ร่วมเหตุการณ์” เป็นความหมายที่แสดงว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งแสดงการกระทำ หรือถูกกระทำจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งเช่นเดียวกันกับสิ่งอื่น ๆ ที่ร่วมอยู่ในสถานการณ์หรือเหตุการณ์เดียวกัน ดังนั้นสิ่งที่จะแสดงการกระทำหรือถูกกระทำได้ จึงต้องเป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของ ซึ่งสามารถแสดงได้ด้วยคำนามหรือนามวลี

คำว่า “แล” ที่มีความหมาย “บอกผู้ร่วมเหตุการณ์” พบในหน้าที่ คำเชื่อม นามวลี ดังตัวอย่าง

(10) ...อยู่มากในศักราชขึ้นตัวหนึ่งระกาสัมฤทธิศกนั้นพระมหาเถรเจ้าแล
นายอินทสรศักดิ์มาคิดควรชวนกันแต่งงานโดยฉลองมหาเจดีย์แลพระวิหารแลหอพระ
สบวันดีเอาคติเรียนแก่พ่ออยู่หัวเจ้าก็อนุโมทนาท่านก็รับระหาดอกไม้ได้สามวันท่าน
เสด็จมาสดับธรรม...

(จารึกวัดสรศักดิ์ ด้านที่ 1, 2564)

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า “แล” ปรากฏระหว่างนามวลี “พระมหาเถรเจ้า” กับ “นายอินทสรศักดิ์” นามวลีทั้งสองเป็นประธานของประโยค ซึ่งร่วมกันคิดทำทาน ฉลองพระมหาเจดีย์ พระวิหาร และหอพระ เห็นได้ว่าทั้ง “พระมหาเถรเจ้า” และ “นายอินทสรศักดิ์” ทำกริยาร่วมกัน และอยู่ในเหตุการณ์หรือช่วงเวลาเดียวกัน ดังนั้น คำว่า “แล” ในตัวอย่างนี้จึงมีความหมาย “บอกผู้ร่วมเหตุการณ์”

2. ความหมาย “บอกการเริ่มความใหม่”

ความหมาย “บอกการเริ่มความใหม่” เป็นความหมายที่บอกว่าข้อความที่จะกล่าวถึงต่อไปนั้น เป็นเรื่องราวหรือเนื้อหาซึ่งต่างจากข้อความก่อนหน้า หรืออาจเป็นเรื่องราวหรือเนื้อหาใหม่ที่ยังไม่เคยกล่าวถึงมาก่อน

คำว่า “แล” ในสมัยสุโขทัยที่มีความหมาย “บอกการเริ่มความใหม่” พบในหน้าที่คำเชื่อมประโยคหรือปริจเฉท ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(11) ...พระมหาเถรเป็นเจ้านั้นโสดประภอบด้วยฉวียานถันตีมีอินทรีย์อัน
सानต์ทานอดญาณภักตัญญตวาทอปรด้วยปัญญาแลที่ลาจรรณสมภารรู้ฉลาดในโวหาร
อรรถธรรมทั้งหลายรู้สิ่งสอนคนเข้าในไตรสรณคมน์แลผู้ใดจักจมไปในจตุรบายนรกไซ้
ท่านยกออกนอกหนทางสวรรค์ด้วยอันว่าให้จำศีลกระทำเพียรภาวนา

(จารึกวัดพระยืน ด้านที่ 1, 2564)

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า “แล” ที่ปรากฏระหว่างปริจเฉททั้งสองนั้น
เป็นคำเชื่อมปริจเฉท ซึ่งปรากฏระหว่างเหตุการณ์ที่ต่างกัน กล่าวคือ ในปริจเฉทแรก
เป็นการกล่าวถึงคุณธรรม ความมีปัญญา และจริยวัตรของพระมหาเถร ส่วนเหตุการณ์ที่
สอง กล่าวถึง การที่พระมหาเถรบอกแนวทางการประพฤติปฏิบัติแก่ผู้คนเพื่อไม่ให้ตกไปสู่
จตุรบาย ดังนั้นจึงพิจารณาได้ว่า คำว่า “แล” ที่ปรากฏระหว่างปริจเฉททั้งสอง
มีความหมายบอกการเริ่มความใหม่ ซึ่งเป็นการบอกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ในปริจเฉท
หลังนั้นต่างจากเหตุการณ์ของปริจเฉทก่อนหน้า

3. ความหมาย “บอกการเน้น”

ความหมาย “บอกการเน้น” เป็นความหมายที่แสดงการเน้น หรือแสดงถึง
ความสำคัญของถ้อยคำในประโยค หากเป็นคำลงท้ายจะแสดงการเน้นจุดสิ้นสุดของ
ประโยค เพื่อบอกว่าประโยคสิ้นสุดหรือจบแล้ว แต่หากเป็นตัวบ่งชี้เรื่องจะแสดง
ความสำคัญว่านามวลีที่อยู่ด้านหน้าเป็นเรื่องของประโยคหรือเป็นสิ่งที่ผู้พูดต้องการเน้น

คำว่า “แล” ที่มีความหมาย “บอกการเน้น” ในสมัยสุโขทัย พบในหน้าที่คำลงท้าย
และตัวบ่งชี้เรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(12) ...แต่ผ้าขาวทองกระทำพระเจ้านี้ศาสนาได้ ๑๙๖๕ ปี ๕ เดือน ๒๒ วัน
วันพุธผ้าขาวทองแต่งข้าพระแม่บุญเมียช้อยลูกไว้เป็นข้าแม่ลูกเป็นข้าพระนี้แล ฯ

(จารึกฐานพระพุทธรูปผ้าขาวทอง ด้านที่ 1, 2564)

จากตัวอย่าง คำว่า “แล” ปรากฏในตำแหน่งท้ายประโยค เพื่อเน้นย้ำว่าเรื่องราวที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นสิ้นสุดหรือจบลงแล้ว อีกทั้งยังปรากฏเครื่องหมายอัฒจันทร์ (๓) ท้ายข้อความ เพื่อแสดงการสิ้นสุดของข้อความอีกด้วย ดังนั้นจึงพิจารณาได้ว่า คำว่า “แล” ที่เป็นคำลงท้ายนี้มีความหมาย “บอกการเน้น”

(13) ...กุแลยังจักได้ตรัสแก่สรพณเดญมาณเป็นพระพุทธรูปร่างว่าไซ้จริงให้พบปูนครันกูอธิฐานบัดแมงแห่งหันตายกลายพบโป่งปูนอนึ่งทายาดหนักหนาเอามาสหายพระธาตุก่อใหม่เก่าแล้วเอามาต่อพระพุทธรูปหินอันหักอันพังบริบูรณ์แล้วปูนก็ยังเหลือเลย ๐
(จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ 2, 2564)

จากตัวอย่าง คำว่า “แล” เป็นตัวบ่งชี้เรื่องที่ปรากฏท้ายนามวลี “กู” ซึ่งเป็นประธานของประโยค เพื่อเน้นว่านามวลี “กู” ทำหน้าที่เป็นเรื่อง ซึ่งเป็นจุดสนใจของประโยค ดังนั้นจึงพิจารณาได้ว่า คำว่า “แล” ที่เป็นตัวบ่งชี้เรื่อง มีความหมาย “บอกการเน้น”

4. ความหมาย “บอกความต่อเนื่อง”

ความหมาย “บอกความต่อเนื่อง” เป็นความหมายที่แสดงว่าเหตุการณ์ในข้อความก่อนหน้ากับข้อความที่ตามมาเกิดขึ้นต่อเนื่องกัน หรือเป็นเหตุการณ์ที่เป็นเหตุเป็นผลกัน ซึ่งจากความหมาย “บอกการเริ่มความใหม่” ในเรื่องลำดับเวลาหรือเหตุการณ์ ดังนั้น ข้อความที่อยู่ด้านหน้าและด้านหลังคำว่า “แล” จะไม่สามารถสลับตำแหน่งได้ หากสลับตำแหน่งจะส่งผลให้ความหมายโดยรวมเปลี่ยนแปลงไป

คำว่า “แล” ที่มีความหมาย “บอกความต่อเนื่อง” ในสมัยสุโขทัย พบในหน้าที่คำเชื่อมกริยาวลี และคำเชื่อมประโยคหรือปริศนา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(14) ...เมื่อพระมหารัชมราชเข้าเมืองแล้วเพื่อขึ้นนา ๘๔๑๒๐๐๐ สร้างเป็นสวนแลก่อหมากกลอยให้ไว้แก่พระจึงคนสำรองไว้แก่พระมหาโพธิสำรองกว่านั้นไว้ให้ถือจันทัน...

(จารึกวัดหินตั้ง ด้านที่ 1, 2564)

จากตัวอย่างข้างต้น เหตุการณ์ในข้อความก่อนหน้าคำว่า “แล” กล่าวถึงการที่พระมหารัชมราชขึ้นนาเพื่อสร้างเป็นสวน ส่วนเหตุการณ์ในข้อความที่เกิดขึ้นหลังคำว่า “แล” กล่าวถึงการปลูกผลไม้ไว้ให้แก่พระ ซึ่งเหตุการณ์ปลูกผลไม้ไว้ให้แก่พระนี้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการสร้างสวนเสร็จสิ้นแล้ว ดังนั้นจึงพิจารณาได้ว่าคำว่า “แล” มีความหมายบอกความต่อเนื่อง

5. ความหมาย “บอกความเพิ่ม”

ความหมาย “บอกความเพิ่ม” เป็นความหมายที่ให้รายละเอียดของสิ่งสิ่งใด เหตุการณ์ใด หรืออาการใดก็ตามเพิ่มเติมจากเดิม ความหมายนี้ต่างจากความหมาย “บอกความต่อเนื่อง” ตรงที่ว่าสามารถสลับที่กริยาวลีหรือประโยคได้โดยไม่ทำให้ความหมายโดยรวมเปลี่ยนแปลงไป

คำว่า “แล” ที่มีความหมาย “บอกความเพิ่ม” ในสมัยสุโขทัย พบในหน้าที่คำเชื่อมกริยาวลี และคำเชื่อมประโยคหรือปริจเฉทดังตัวอย่างต่อไปนี้

(15) ...อยู่เสวยราชย์ในเมืองศรีสัชชนาลัยสุโขทัยได้ยี่สิบสองเข้าศักราช ๑๒๘๓ ปีฉลุจึงให้ไปฉลุขุนหาสมมีสังฆราชมีศีลาจารแลรู้พระปิฎกไตร...

(คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย, 2548, น. 77)

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า “แล” ปรากฏระหว่างกริยาวลี “มีศีลาจาร” กับ “รู้พระปิฎกไตร” ซึ่งเป็นกริยาวลีที่เป็นคุณสมบัติของ “มหาสมามีสังฆราช” ทั้งสอง

กริยาวลี ซึ่งไม่ได้มีความหมายในเชิงลำดับเหตุการณ์ อีกทั้งยังสามารถสลับที่ได้โดยไม่ทำให้ความหมายโดยรวมของประโยคเปลี่ยนแปลงไป

6. ความหมาย “บอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวม”

ความหมาย “บอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวม” เป็นความหมายของคำว่า “แล” ที่เป็นคำขยายบอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวม ซึ่งจะปรากฏระหว่างปริมาณวลี ซึ่งปริมาณวลีสามารถขยายได้ทั้งนามวลีและกริยาวลี เพื่อบอกรายละเอียดของลักษณะนามข้างหน้าว่ามีจำนวนหนึ่งเดียว ทั้งนี้ ตำแหน่งที่คำว่า “แล” ปรากฏ สามารถแทนได้ด้วยคำว่า “หนึ่ง” “หนึ่ง” หรือ “เดียว” ได้

ตัวอย่างคำว่า “แล” ที่มีความหมาย “บอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวม” ในสมัยสุโขทัย

(16) ...ทุกรุงปีทวนเชื้อสมนทั้งหลายหัวล้านเปนสุภพัยนนาการโดยประมาณ
แลวันแลห่าสิบบาตรพาทยถ้วนสำหรับกับเตรสังข์ทั้งกริยาบูชาทั้งหลายแล้วท่านจึงแต่ง
พระทานสบกกริยาการฉลองทั้งหลายคนนาสองร้อยล้านแล้วเสร็จ...

(จารึกวัดอโศการาม ด้านที่ 1, 2564)

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า “แล” เป็นรูปแปรของคำว่า “แล” ซึ่งปรากฏหลังคำว่า “วัน” ทำหน้าที่บอกความหมายของคำว่า “วัน” เพิ่มเติม ว่าหมายถึง “วันหนึ่ง” หรือ “ในหนึ่งวัน” ส่วนปริมาณวลี “ห่าสิบบาตร” ที่ปรากฏด้านหลัง “วันแล” นั้น เป็นส่วนขยายเพื่อบอกจำนวนรวมของค่าเงินที่ทำบุญ คือ ห่าสิบบาท ดังนั้นจึงพิจารณาได้ว่า คำว่า “แล” (แล) มีความหมาย “บอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวม”

ความหมายของคำว่า “แล” ในแต่ละหน้าที่ในสมัยสุโขทัยสามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ความหมายของคำว่า “แล” ในแต่ละหน้าที่ในสมัยสุโขทัย

หน้าที่ ความหมาย	คำเชื่อม			คำลง ท้าย	ตัวบ่งชี้ เรื่อง	คำขยาย บอกหน่วย หนึ่ง ๆ ใน จำนวนรวม
	คำเชื่อม นาม	คำเชื่อม กริยาวลี	คำเชื่อม ประโยค หรือ ปริจเฉท			
บอกผู้ร่วมเหตุการณ์	✓					
บอกความเพิ่ม		✓	✓			
บอกการเริ่มความใหม่			✓			
บอกความต่อเนื่อง		✓	✓			
บอกการเน้น				✓	✓	
บอกหน่วยหนึ่ง ๆ ใน จำนวนรวม						✓

จากตารางข้างต้น สังเกตได้ว่าคำว่า “แล” ในบางหน้าที่มีความหมายเดียวกัน ตัวอย่างเช่น คำเชื่อมกริยาวลี “แล” กับคำเชื่อมประโยคหรือปริจเฉท “แล” ซึ่งมีความหมายบอกความเพิ่ม และบอกความต่อเนื่องเช่นเดียวกัน ส่วนคำลงท้าย “แล” กับตัวบ่งชี้เรื่อง “แล” ก็มีความหมายบอกการเน้นเช่นเดียวกัน

คำเชื่อมนามวลี “แล” มีความหมายเพียงความหมายเดียว คือ บอกผู้ร่วมเหตุการณ์ เช่นเดียวกับคำขยายบอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวมที่มีเพียงความหมายเดียว คือ “บอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวมที่มีเพียงความหมายเดียว” ส่วนคำเชื่อมประโยคหรือปริจเฉท “แล” เป็นคำที่มีความหมายมากที่สุด กล่าวคือ มี 3 ความหมาย ได้แก่ ความหมายบอกความเพิ่ม ความหมายบอกการเริ่มความใหม่ และความหมายบอกความต่อเนื่อง

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า คำว่า “แล” ในภาษาสมัยสุโขทัย มีหน้าที่ 4 หน้าที่ ได้แก่ คำเชื่อม คำลงท้าย ตัวบ่งชี้เรื่อง และคำขยายบอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวม ส่วนคำว่า “แล” ที่เป็นคำเชื่อมสามารถจำแนกหน้าที่ย่อยได้เป็น คำเชื่อมนามวลี คำเชื่อมกริยาวลี และคำเชื่อมประโยคหรือปริจเฉท

ส่วนความหมายของคำว่า “แล” ซึ่งมีหน้าที่หลากหลายนี้สามารถสรุปรวมได้ 6 ความหมาย ได้แก่ (1) บอกผู้ร่วมเหตุการณ์ (2) บอกความเพิ่ม (3) บอกการเริ่มความใหม่ (4) บอกความต่อเนื่อง (5) บอกการเน้น และ (6) บอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวม

งานที่ศึกษาคำว่า “แล” ก่อนหน้านี้ มักอธิบายว่าคำว่า “แล” มีหน้าที่เป็นคำเชื่อมและคำลงท้าย เช่น จิราพร โชติเชียระวงศ์ (2524) พิจารณาว่าคำว่า “แล” เป็นคำสันธาน นันทกา พหลยุทธ (2526) พิจารณาว่าคำว่า “แล” เป็นคำบุพบท เทพีจรัสรุ่งเกียรติ (2543) พิจารณาว่า “แล” เป็นหน่วยเชื่อมโยงในระดับปริจเฉท และไพบลีย์ดวงจันทร์ (2526) พิจารณาว่าคำว่า “แล” เป็นคำลงท้าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่วิเคราะห์หน้าที่ของคำว่า “แล” ว่าเป็นคำเชื่อมนามวลี (คำบุพบท/สันธาน) คำเชื่อมกริยาวลี (คำสันธาน) คำเชื่อมประโยคหรือปริจเฉท (หน่วยเชื่อมโยงปริจเฉท) และคำลงท้าย แต่จากการศึกษาในครั้งนี้ยังพบหน้าที่อื่นของคำว่า “แล” ได้แก่ ตัวบ่งชี้เรื่อง และคำขยายบอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวม ซึ่งเหตุที่งานนี้สามารถวิเคราะห์หน้าที่ของคำว่า “แล” ได้เพิ่มขึ้นมานั้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะมีการปรับใช้แนวคิดอื่นเพิ่มเข้ามา เช่น การพิจารณาปริบทการปรากฏ หรือการใช้แนวคิดตัวบ่งชี้เรื่องร่วมด้วย

จากการศึกษาทำให้เห็นว่า ตัวบ่งชี้เรื่องในภาษานั้นปรากฏใช้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งนอกจากคำว่า “แล” แล้ว นัทรชนัน เยาวพัฒน์ (2551) ยังได้เสนอว่า คำว่า “ซึ่ง” ก็ปรากฏใช้เป็นตัวบ่งชี้เรื่องในภาษาไทยสมัยสุโขทัยเช่นเดียวกัน เหตุที่คำว่า “แล” ไม่ได้ปรากฏใช้เป็นตัวบ่งชี้เรื่องในภาษาไทยปัจจุบันอาจเป็นเพราะคำว่า “แล” เกิดการสูญศัพท์หรือพัฒนาไปเป็นคำอื่น ซึ่งควรมีการศึกษาค้นคว้าต่อไป ส่วนในภาษาไทย

ปัจจุบันยังคงปรากฏใช้ตัวบ่งชี้เรื่องหลายคำ เช่น “นั่น” “นี้” “นี่” “เนี่ย” “นะ” (Iwasaki & Ingkaphirom, 2005, p. 361)

ส่วนคำขยายบอกหน่วยหนึ่ง ๆ ในจำนวนรวม “แล” นั้นไม่ปรากฏใช้ในภาษาไทยปัจจุบัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะได้เกิดการสูญศัพท์ หรือพัฒนาไปเป็นคำอื่นอย่างใดก็ตาม ในภาษาไทยปัจจุบันได้พบคำที่มีรูปศัพท์ ปรับทการปรากฏ และหน้าที่ที่คล้ายกับคำขยาย “แล” กล่าวคือ คำว่า “ละ” จึงชวนให้สงสัยว่าคำว่า “แล” กับคำว่า “ละ” อาจจะมีความสัมพันธ์กันในเชิงพัฒนาการ

คำว่า “แล” เป็นคำที่มีความน่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นคำที่ปรากฏโดยทั่วไปในภาษาไทยสมัยสุโขทัย และยังเป็นคำที่มีปรับทการปรากฏ หน้าที่และความหมายที่หลากหลาย ซึ่งความหมายต่าง ๆ ของคำว่า “แล” นี้ น่าจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การที่คำหนึ่ง ๆ สามารถทำหน้าที่หรือมีความหมายที่หลากหลาย อาจสอดคล้องกับหลักความประหยัดในภาษา (Principle of economy)

ลีและทอมป์สัน (Li & Thompson, 1976) ได้จัดให้ภาษาไทยเป็นภาษาแบบ “เรื่อง-เนื้อความ” (topic-comment) การที่พบว่าคำว่า “แล” ทำหน้าที่เป็นตัวบ่งชี้เรื่อง จึงน่าจะช่วยยืนยันว่าภาษาไทยเป็นภาษาแบบ “เรื่อง-เนื้อความ” มาตั้งแต่อดีต

น่าสังเกตว่าคำว่า “แล” เป็นคำที่มีเสียงและความหมายคล้ายกับคำว่า “และ” และ “แหละ” ในภาษาไทยปัจจุบัน จึงชวนให้สันนิษฐานได้ว่าทั้งคำว่า “แล” “และ” และ “แหละ” น่าจะมีความสัมพันธ์ในเชิงพัฒนาการ หากเป็นเช่นนั้นก็อาจกล่าวได้ว่าคำว่า “แล” เป็นคำที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษาอย่างรอบด้าน ทั้งด้านอักขรวิีความหมาย ไวยากรณ์ และคำศัพท์

ด้วยเหตุที่คำว่า “แล” ไม่ปรากฏใช้ในภาษาปัจจุบันแล้ว อีกทั้งคำว่า “แล” ยังมีหน้าที่และความหมายที่หลากหลาย ข้อความในภาษาเก่าที่ปรากฏคำว่า “แล” จึงอาจอ่านเข้าใจได้ยาก ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้นอกจากจะทำให้ทราบหน้าที่และความหมายของคำว่า “แล” แล้ว ยังมีส่วนช่วยให้เข้าใจภาษาไทยสมัยสุโขทัยได้ชัดเจนมากขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย. (2548). *ประชุมจารึก ภาคที่ 8 จารึกสุโขทัย*.

กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

จารึกกฎหมายลักษณะโจร ด้านที่ 1. (2564). สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2564 จาก

https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/image_detail/25196

จารึกฐานพระพุทธรูปผ้าขาวทอง ด้านที่ 1. (2564). สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2565 จาก

https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/image_detail/26005

จารึกฐานพระพุทธรูปพระนาคคัมภีร์ ด้านที่ 1. (2564). สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2565

จาก https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/image_detail/24708

จารึกบ้านกำแพงด้านที่ 1. (2555). สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2565 จาก

https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/image_detail/93

จารึกวัดพระยืน ด้านที่ 1. (2564). สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2565 จาก

https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/image_detail/25606

จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ 1. (2564). สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2564 จาก

https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/image_detail/25594

จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ 2. (2564). สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2565 จาก

https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/image_detail/25595

จารึกวัดสัฏฐี ด้านที่ 1. (2564). สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2565 จาก

https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/image_detail/25155

จารึกวัดหินตั้ง ด้านที่ 1. (2564). สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2565 จาก

https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/image_detail/25705

จารึกวัดโสมการาม ด้านที่ 1. (2564). สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2565 จาก

https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/image_detail/25706

- จิราพร โชติเอียรระวงศ์. (2524). *การศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำสันธานในสมัยสุโขทัย อยุธยา กับสมัยปัจจุบัน* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ชวนพิศ อิฐรัตน์. (2518). *การใช้คำและสำนวนในสมัยสุโขทัย* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- เทพี จรัสจรวงศ์. (2543). *หน่วยเชื่อมโยงประจักษ์ภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน* (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นพวรรณ พันธุมธนา. (2549). *ไวยากรณ์ไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทชนัน เยาวพัฒน์. (2551). *พัฒนาการของพหูพจน์ที่ของคำว่า ซึ่ง ในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นันทกา พหุลยท. (2526). *การศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำบุพบทในสมัยสุโขทัย อยุธยา กับสมัยปัจจุบัน* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ไพทยา มีสัจย์. (2540). *การศึกษาคำช่วยหน้ากริยาที่กลายมาจากคำกริยาในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ไพบุลย์ ดวงจันทร์. (2526). วิวัฒนาการของคำว่า “แล”. *ภาษาและวัฒนธรรม*, 3(2), 58-71.
- วิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์. (2543). *โครงสร้างของภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์ และคณะ. (2552). *ชนิดของคำ วลี ประโยค และสัมพันธ์สาร*. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย.

- สุรีเนตร จรัสจรวงเกียรติ. (2551). “ยัง”: การศึกษาเชิงประวัติ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). *พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, กิติมา อินทร์พรพรย์, และณัฐวุฒิ ไชยเจริญ. (2554). *ไวยากรณ์ ภาษาไทยมาตรฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อัสนี พูลรักษ์. (2562). *สำนวนภาษาในวรรณคดีไทยที่สัมพันธ์กับสำนวนภาษาในวรรณคดีบาลีและสันสกฤต* (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ภาษาต่างประเทศ

- Iwasaki, S., & Ingkaphirom, P. (2005). *A reference grammar of Thai* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Li, C. N., & Thompson, S. A. (1976). Subject and topic: A new typology of language. In *Subject and topic* (pp. 457-489). New York: Academic Press.